

Överlappande stater och ickevåld - Kurdistan och Öcalan

Ett exempel på vad som möjligen kommer att efterträda nationalstater i framtiden är myllret av Kurdistan runt om i världen som överlappar nationalstater. Dessa Kurdistan verkar alltså parallellt med nationalstater på samma område.

Från sitt turkiska fängelse skriver Abdullah Öcalan en skarp självkritik¹ mot sin tidigare inriktning mot nationalstat², makt och krig.³ I *Beyond State, Power, and Violence* markerar Öcalan att våld inte ska användas för politiska syften.⁴ Istället för nationalism, våld⁵ och dominans⁶ föreslår han ett myller av demokratiska, ekologiska och feministiska revolutioner.⁷ Han bryter alltså med föreställningen om en nationalstatlig revolution. Revolution är inte att ta makten.

En stat som skapar ett eget folk blir en form av fascism. Därför kritiserar han separatistiska nationalstater för kurder eller svenskar.⁸ Olika folk måste kunna leva jämlikt med varandra i samma byar och städer.⁹ Ifall nationalstaten ställs över andra värden, som solidaritet, omsorg och jämlikhet, är det per definition fascism.

Konkret föreslår Öcalan att överlappande¹⁰ stater bryter sig ur nationalismen. Istället för att monopolisera makt har därför ett myller av Kurdistan organiserats runt om i världen. De lever överlappande med traditionella nationalstater och de vägrar underordna sig något centraliserat Kurdistan.

Per Herngren

6 januari 2024, version 0.1

Noter

1. "efforts toward a democratic society and the most varied kinds of organizing and solidarity that served that goal would have been possible, and we could have developed freedom and equality without falling into the nationalism of either the oppressor or the oppressed nation and without allowing for separatism or excessive violence. But a dogmatic approach based on an interpretation of the right of the people to self-determination prevented us from recognizing the numerous possible alternate solutions." Abdullah Öcalan, *Beyond State, Power, and Violence*, PM Press, 2023, s 421.
2. "nationalist mentality offered the most useful legitimating instrument for mobilizing society for war and violence of all sorts." (s 80)
3. "A morality that portrayed war as the only acceptable solution, even if there were other possible ways, bound the society. The result was that violence became the most sacred tool for solving problems. As long as this understanding of history continues, it will be difficult to analyze social phenomena in a realistic way to find solutions to problems other than through war. The fact that even representatives of the most peaceful ideologies have resorted to war shows the strength of this mindset. That even the major religions and the contemporary class and national liberation movements, which have all striven for permanent peace, have nonetheless fought in the style of the warrior ruling power cliques is further testimony to this fact." Abdullah Öcalan, *Beyond State, Power, and Violence*, PM Press, 2023, s 111.
4. "It is time to finally accept that it is unrealistic to attempt to solve problems with violence and separation, which simply cannot resolve the existing problems." Abdullah Öcalan, *Beyond State, Power, and Violence*, PM Press, 2023, s 356-357.
5. "Even in the most problematic situations, solutions without explosions are always possible. The claim that there is no solution without violence and military action is simply not reasonable." Abdullah Öcalan, *Beyond State, Power, and Violence*, PM Press, 2023, s 358.
6. "wars foster a culture of violence that is internalized by society. The sword of war between states, like the man's hand in the family, is a symbol of

domination.” Abdullah Öcalan, *Beyond State, Power, and Violence*, PM Press, 2023, s 237.

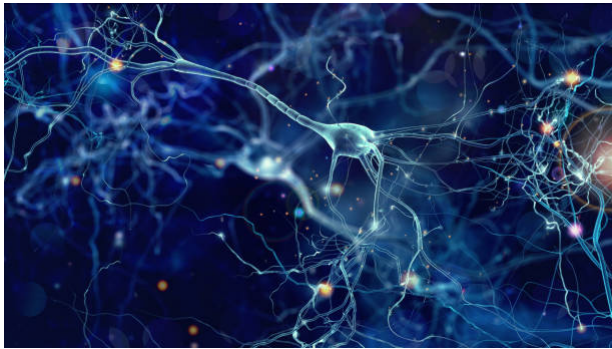
7. “The importance of this formation in particular is women’s participation based on freedom, leading to a form of nationhood that is free from nationalism, does not accommodate religious radicalism and is based on the independent development of local culture, woman’s freedom, and an ecological and environmentally conscious course of action, which would be the healthiest road to a democratic nation that eschews separatism or the use of violent methods.” Abdullah Öcalan, *Beyond State, Power, and Violence*, PM Press, 2023, s 356.

8. “The unraveling of all moral values at the core of society, the massive growth of a nationalism that has infiltrated every mentality, and the consequences of ecological destruction, which have spread and created a robotic sameness, a gray, restless, hopeless, faithless, and aimless worldview.” Abdullah Öcalan, *Beyond State, Power, and Violence*, PM Press, 2023, s 81.

9. “The more the narrower ethnic, kavim-based, religious, and nationalist methods are sidelined and the military methods laid aside, the more likely that the complicated social problems in Kurdistan will be resolved using democratic, freedom-loving, and egalitarian means based on a democratic nation.” Abdullah Öcalan, *Beyond State, Power, and Violence*, PM Press, 2023, s 357.

10. “If we had refrained from fetishizing the concept of “the nation” and instead defined it as a loose form of society and concentrated on the much more important point of living as a democratic, egalitarian, and free national community, we could have achieved results that would have demonstrated a greater understanding of reality.” Abdullah Öcalan, *Beyond State, Power, and Violence*, PM Press, 2023, s 420.

Neurondemokrati

Jag försöker här undersöka neurondemokrati. Ursäkta, texten är anteckningar i själva undersökningen och den är därför inte så enkel om man inte är insatt i begreppen. Förhoppningsvis finslipas den så den blir lättare att följa.

Här är några egenskaper och funktioner som tycks vara avgörande för neurondemokrati.

- Neurondemokratier är myller av demokratier som samverkar och motverkar varandra.
- Varje demokrati i neuronnät består av max åtta personer i varje demokratisk grupp (neuron). Antalet parrelationer i gruppen, $n(n-1)/2$, skulle i större grupper bli så stort att det producerar tröghet och härskartekniker i det demokratiska samtalet.
- Demokratierna (neuronerna) är i ständig träning.
- Demokratierna experimenterar, misslyckas och finslipar demokratin.
- Demokratierna är performativa. De förverkligar jämlikhet och demokrati, eller misslyckas.
- Demokrati är process. Beslut är avbrott i demokratin. Beslut kan också ha funktionen att avvika i en ny riktning. I ett rhizom kan extra näring eller rotnölar skapa avvikelse i nya riktningar.
- Döda eller isolerade neurondemokratier tar bara beslut om sig själva. Neuronnät intervenerar istället i varandras demokratier. Demokrati blir då ett nät av demokratier som intervenerar i andra demokratier. Ifall interventionerna innebär ömsesidig träning revolutionerar demokratierna varandra. De kan också stoppa och utestänga varandra.
- Neurondemokratier är mer meshnätverk än stjärnnätverk. Men demokratiska meshnätverk innehåller ofta stjärnnätverk.

- Neurondemokratier styrs inte av en central demokrati (kejsardemokrati).
- Neurondemokratier styrs inte av enskilda centrala principer.
- Neurondemokratier styrs inte av instrumentellt handlande så som algoritmiska byråkratier.
- Neurondemokrati är komplexitet. Komplexitet är något som inte kan styras centralt. Med tiden blir komplexiteten självorganiserande och därför enklare än komplicerade centralstyrda system. Komplexitet blir enkelt. Centralstyrning blir komplicerat.

Per Herngren

14 maj 2023, version 0.1

Referens

Texter om komplexitet och [ickelinjär befrielse](#).

Texter om [Karen Barad och queer materia](#).

Texter om [Gilles Deleuze](#).

Texter om [performativ](#).

Texter om mötestekniker

Möten är som att spela fotboll tillsammans, teknikerna sätter sig i gruppen. Och deltagarna behöver dessutom finslipa, träna och uppfinna nya demokratitekniker.

Texter om demokrati

Myller av demokratier mångfaldigar sig
och organiserar sig i meshnätverk

Demokrati kräver både civil olydnad och lydnad

I sitt brev 1963 från fängelsecellen i Birmingham i Alabama skriver Martin Luther King:

”Man har inte bara juridisk utan också en moralisk förpliktelse att lyda rättfärdiga lagar. På motsvarande sätt är det en moralisk plikt att bryta mot orättfärdiga lagar. Jag är enig med Augustinus som säger att en orättfärdig lag är ingen lag.” (King, 1964.)

Martin Luther King jämför här plikten att lyda lagen med plikten att vägra lyda lagen. Det ena står inte över det andra. Demokrati kräver båda, annars stagnerar den och vittrar bort. Möjligheten att demokrati kräver civil olydnad finns också med i Statens offentliga utredningar:

”Enligt ett sätt att se är den civila olydnaden ett sätt att vidareutveckla rätten i takt med förändrade förhållanden. (...) Civil olydnad syftar enligt denna tolkning till att antingen utvidga rättigheter eller till att förbättra demokratin genom att öppna fler möjligheter för medborgarna att delta i politiken” (SOU 1999:101, s 29-30).

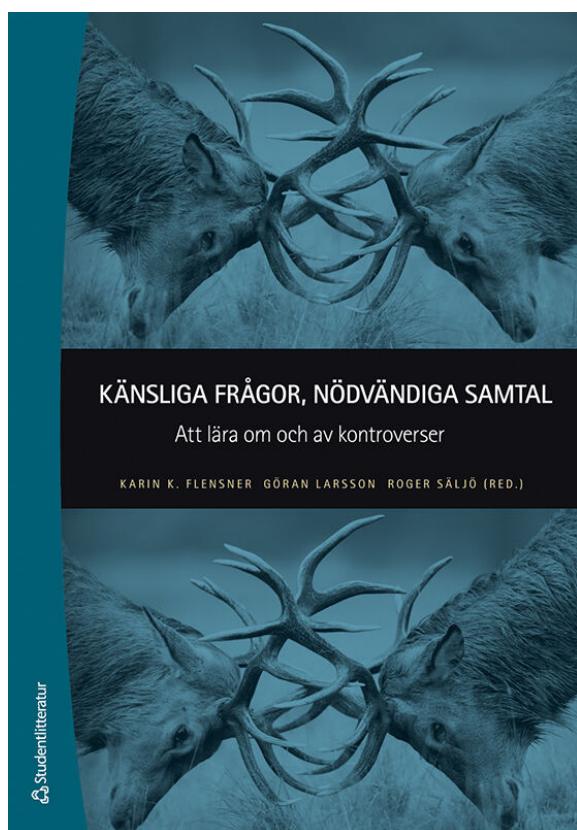
Med hjälp av sociologen och filosofen Jürgen Habermas visar utredningen att varje konstitutionell demokrati betraktar civil olydnad som en normal – och nödvändig – komponent i sin politiska kultur. Lydnad kan hota rättsstaten. Ifall King, Habermas och statens offentliga utredningar har rätt innebär det att en skola som bara tränar eleverna i lydnad hotar demokratin. Att medborgare tränas och undervisas i civil olydnad är därför nödvändigt för

demokratins livskraft och utveckling. Att "vägra lyda en orättfärdig lag är istället att värna rättsstaten" (SOU 1999:101, s 27).

Civil olydnad blir i så fall inte att sätta sig över lagen utan att bli del av lag och rätt. Om civil olydnad ska kunna legitimeras behöver den praktisera att bli lag och att bli demokrati, inte ställa sig bredvid.

Per Herngren
2022, version 1.1

Texten är skriven under arbetet med läroboken [*Känsliga frågor, nödvändiga samtal*](#), antologi utgiven av Studentlitteratur, 2021.

Känsliga frågor nödvändiga samtal (Studentlitteratur, 2021)

Referens

Hebert, N. & Jacobsson, K. (1999). *Olydiga medborgare, Om flyktinggömmare och djurrättsaktivister*, Demokratiutredningens skrift nr 27, Statens Offentliga

Utredningar 1999:101. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.

Herngren, P. (1990). *Handbok i civil olydnad*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Herngren, P. (1999). *Civil olydnad – en dialog*. Göteborg: Lindelöws förlag.

Herngren, P. & von Busch, O. (2016). *Mode & Motstånd: Dialoger om befrielse och civil olydnad, imitation och politik*. Göteborg: Korpen.

King, M. L. (1964). *Letter from Birmingham Jail. Why We can't wait*. New York, NY: New American Library. Översättning av citat Per Herngren.

Peczenik, A. (1995). *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*. Stockholm: Fritzes.

Rawls, J. (1971). *A theory of justice*. Cambridge, MA: The Belknap Press.

Thoreau, H. D. (1977). *Om civilt motstånd*. Stockholm: Arkturus. (Original publicerad 1849).

Thoreau, H. D. (1995). *Civil disobedience and reading*. London: Penguin Books. (Original publicerad 1849). Översättning av citat Per Herngren.

Civil olydnad i rättvis demokrati

Etymologiskt kommer demokrati från *folkstyre* och *folket regerar*. Folk är på olika sätt med och styr för att det ska bli folkstyre.

Regera kommer från latinets gubernare: att styra, samt grekiskans kubernan: att kontrollera någots riktning. Alla grupper och organisationer som har formellt styre [har i så fall egna regeringar som regerar](#). Dessutom blir organisationer och samhällen där deltagare på ett jämlikt sätt är med och styr demokratier.

Det är kanske inte så svårt att argumentera för civil olydnad i orättvisa och

odemokratiska organisationer och samhällen. Men kan vi argumentera för civil olydnad även i ganska rättvisa och demokratiska samhällen?

I sin klassiska *A theory of justice* från 1971 undersöker filosofen John Rawls vilken funktion civil olydnad får i en "nästan rättvis demokrati". Han menar att civil olydnad inte är speciellt kontroversiellt att rättfärdiggöra i en orättvis stat. Problemet uppstår istället i en nästan rättvis demokrati. Rawls analyserar därför främst civil olydnad där minoriteter vänder sig mot majoritetens vilja.

Enligt Rawls går det inte att rättfärdiggöra civil olydnad genom att hänvisa till privata åsikter eller det privata samvetet. Civil olydnad måste istället hänvisa till en allmän förståelse av rättvisa. Civil olydnad ger minoriteter en metod att få majoriteten att ompröva ifall en företeelse verkligen stämmer överens med deras förståelse av rättvisa (Rawls, 1971, s. 333-391).

Den civila olydnaden ska, enligt Rawls, dessutom vara stabiliserande. Den stärker rättvisa institutioner som annars skulle begå orättvisa. Det är därför den civila olydnadens uppgift att försvara en konstitutionell demokrati.

I Sverige har Aleksander Peczenik, professor i allmän rättslära, behandlat civil olydnad i sitt verk om rättsfilosofi. Han visar där att civil olydnad är en del av en rättsstat (Peczenik, 1995, s. 521-563).

Lagen är otillräcklig. En domare måste därför, enligt Peczenik, stödja domen med rationella skäl. Är de rent juridiska skälen för beslut otillräckliga måste domaren använda sig av etiska värderingar. Både rättens giltighet och dess tolkning bör påverkas av att etiska minimivillkor uppfylls.

Det finns goda skäl att anta att lagen i vanliga fall bör följas. Men inte ens i världens bästa rättsstat har medborgarna en etisk skyldighet att följa alla lagar, enligt Peczenik.

För att civil olydnad ska kunna bli del av demokratin behöver den vara offentlig. Annars skapas moraliska problem. "En ensam individ kan lätt missbedöma de etiska motståndsskälen. Endast genom att agera offentligt är det möjligt att få en någorlunda säker kunskap om huruvida andra godtar ens bedömning." (Peczenik, 1995, s. 521-563.) Eftersom civil olydnad är öppet och ickevåldsligt har metoden plats i en demokrati.

Det finns speciellt starka etiska skäl att göra civil olydnad när lagen kränker grundläggande etiska rättigheter eller när lagtexter strider mot grundlagen. Ibland går skälen för civil olydnad över till att bli plikt. "Om en demokratisk rättsstat hotas av ett systematiskt och strukturellt förfall har den enskilde till och med etisk plikt att genom civil olydnad försvara de grundläggande fri- och rättigheterna och således motverka risken för att myndighetsutövningen blir extremt oetisk" (Peczenik, 1995).

Även då lagen bryts ignoreras den inte. Handlingen är offentlig och deltagarna smiter alltså inte undan ansvaret för handlingen. I stället är civil olydnad en politisk handling som konfronterar lagen och hävdar en högre rätt. Att hävda ett högre värde än lagen innebär inte att man själv har sanningen. Det är snarare en utgångspunkt för dialog. Syftet är att komma fram till en överenskommelse.

Per Herngren

2021, version 1.2

Texten är skriven under arbetet med läroboken [*Känsliga frågor, nödvändiga samtal*](#), antologi utgiven av Studentlitteratur, 2021.

Känsliga frågor nödvändiga samtal (Studentlitteratur, 2021)

Referens

Bartonek, A. (2018). *Kampen om kritiken*. Göteborg: Korpen.

Butler, J. (1997). *Excitable speech: A politics of the performative*. New York,

NY: Routledge.

Butler, J. (2009). *Krigets ramar – När är livet sörjbart?* Hågersten: Tankekraft förlag.

Butler, J. (2020). *The force of nonviolence*. London: Verso.

Foucault, M. (2004). *Övervakning och straff : fängelsets födelse*. Lund: Arkiv förlag, A-Z förlag.

Foucault, M. (2009). *Security, territory, population: Lectures at the Collège de France, 1977-78*. New York, NY: Palgrave Macmillan.

Fromm, E. (1984). *On disobedience and other essays*. New York, NY: Routledge & Kegan Paul.

Gandhi, M. (1985). *Non-violent resistance*. New York: Schocken Books.

Gandhi, M. (1999). *Collected works of Mahatma Gandhi*. (Volym 36, 41, 51, 54, 76). New Delhi: Publications Division Government of India.

Habermas, J. (2003). *Borgerlig offentlighet: kategorierna "privat" och "offentligt" i det moderna samhället*. Lund: Arkiv.

Habermas, J. (1996). *Kommunikativt handlande. Texter om språk, rationalitet och samhälle*. Göteborg: Daidalos.

Hebert, N. & Jacobsson, K. (1999). *Olydiga medborgare, Om flyktinggömmare och djurrättsaktivister, Demokratiutredningens skrift nr 27, Statens Offentliga Utredningar 1999:101*. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.

Herngren, P. (1990). *Handbok i civil olydnad*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Herngren, P. (1999). *Civil olydnad – en dialog*. Göteborg: Lindelöws förlag.

Herngren, P. & von Busch, O. (2016). *Mode & Motstånd: Dialoger om befrielse och civil olydnad, imitation och politik*. Göteborg: Korpen.

King, M. L. (1964). *Letter from Birmingham Jail. Why We can't wait*. New York, NY: New American Library. Översättning av citat Per Herngren.

Laclau, E. & Mouffe, C. (1985). *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics*. London: Verso.

Pejcic, M. & Rutgersson, T. (2015). Vi har pratat med Per Herngren. *Demokratimodellen Gör din förening livskraftig och inkluderande*. Stockholm: Trinambai.

Peczenik, A. (1995). *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*. Stockholm: Fritzes.

Premfors, R. Roth, K. (red). (2004). *Deliberativ demokrati*. Lund: Studentlitteratur.

Rawls, J. (1971). *A theory of justice*. Cambridge, MA: The Belknap Press.

Tarde, G. (1903). *The laws of imitation*. New York: Henry Holt and Company. Från facsimile 2007 by Books on Demand UMI. (Original publicerade texter 1882-1888).

Thoreau, H. D. (1977). *Om civilt motstånd*. Stockholm: Arkturus. (Original publicerad 1849).

Thoreau, H. D. (1995). *Civil disobedience and reading*. London: Penguin Books. (Original publicerad 1849). Översättning av citat Per Herngren.

Demokrati kräver civil olydnad

Nedan är några anteckningar inför en inspelning med Opinion Sveriges Television om civil olydnad.

- **Demokrati som olydnad.** Demokrati är en form av olydnad. När folk tar beslut och styr är de olydiga mot annat styre. Ifall folk istället lyder ett annat styre upphör folkstyret. (Etymologiskt kommer demokrati från folk-styre eller folket-regerar.)
- **Fristäder.** Under medeltiden utropade sig flera städer till fristäder. I

fristäder fick flyktingar skydd. Och fristäderna vägrade lyda de feodala härskarna. Städernas olydnad bröt den feodala kontrollen över fattiga och förföljelsen av de som kämpade för befrielse.

- **Civil olydnad bygger demokrati.** Flera hundra år efter fristäderna praktiserade olydig religion religionsfrihet, olagliga strejker praktiserade strejkrätt. De som vågade gå i fängelse var med och avskaffade slaveri, kolonialism och apartheid. Civil olydnad är att bli demokrati snarare än att vädja till styrande. Icke våld är när målet blir medlet.
- **Lydnad som självmordsrörelse.** Idag behöver flyktingar, klimatet och demokratin civil olydnad. När det gäller kärnvapen och klimatet så blir total lydnad tyvärr ett kollektivt självmord.
- **Total lydnad i folkrörelser.** Total laglydnad i våra folkrörelser och organisationer är idag ett större hot mot demokrati och vår överlevnad än presidenter och regeringar. Ifall folkrörelser och organisationer blir totalt lydiga så skapar de skendemokrati. Det leder till att vi får nejsägare som säger nej till andra nejsägare. Istället för folkstyre skapar protester tro och misstro mot härskare.
- **Våga regera.** Civil olydnad är en nödvändig del av demokratin. Folk måste vilja och våga styra för att få folkstyre.

Per Herngren

2019 02 04, [version 0.2](#)

Offentliga samtal sker i små grupper

I Habermas kanske radikalaste bok: *Borgerlig Offentlighet*, från 1962, visar han hur offentliga samtal i tidig liberalism sågs som samtal, där folk pratade med varandra. Tanken att offentliga samtal skulle kunna vara envägskommunikation

i massmedia fanns inte.

Publikationer lästes högt på salonger och i kaffehus. Sedan satte det offentliga samtalet i gång. Högläsning var ett sätt att avbryta samtalet, för att sedan intensifiera det. Högläsningen tystade samtalet för att senare göra det mer högljutt.

Opinion var del av problemlösning snarare än åsikt

Opinion lanserades, enligt Habermas, på den tiden som del av en problemlösningsprocess, inte som en representation av vad folk tyckte och tänkte, och absolut inte innan dessa satt igång och deltagit i problemlösningsprocessen.

Opinion förvandlades från att vara del av en uppfinnar-metod som lanserade nya saker. Inte som en förstelnad bild av åsikter.

Vid sekelskiftet ersattes offentliga samtal med publicering och publicitet. Det skapades en illusion om att samtal kan vara massmedial envägsmonolog. Men inte heller ett referat av ett samtal är ett samtal.

Elitens samtal med varandra i exempelvis ett panelsamtal eller ett soffprogram förvandlas via mediet till ett envägs-referat, alltså en form av monolog. Monologer kan vara bra men de bör inte blandas ihop med samtal.

När föredrag tystar samtal

Med Habermas *Borgerlig Offentlighet* går det att analysera hur föredrag och paneldebatter kan tränga undan och tysta offentliga samtal. De tenderar att producera publik som tränar sig på att vara tyst och lyssna.

De öppna frågestunderna efteråt producerar en självvald panel som återigen producerar nya tysta åhörare. Flertalet tystas av själva mötesformen.

Myller av smågrupper istället för storgrupp

Den här formeln: $n(n-1)/2$; visar antalet individuella relationer i en grupp. n =individuell deltagare i gruppen.

Det är ju en förenkling, men om vi tänker oss att formeln visar hur många par som behöver förstå varandra och reda ut missförstånd visar formeln hur komplicerat detta blir i större grupper.

I en grupp med 5 deltagare behöver 10 par förstå varandra.

I en grupp på 7 behövs 21 pars missförstånd redas ut.

Med 9 är det 36.

Med 11 deltagare blir det 55.

I ett stormöte med 250 blir det över trettiotusen "Va, vad menade du?"

Vi kan också använda formeln för att visa antalet individuella konflikter och oenigheter som behöver redas ut.

Tittar man på formelns resultat så anar man att gränsen för demokratisk och jämlik delaktighet i ett samtal går vid ca sju personer. I grupper på över sju personer behöver några tystna för att samtalet ska fungera. I större grupper produceras alltså paneler som pratar med varandra och åhörare som lyssnar.

Om man undersöker dialoger under stora kongresser så kan jag tänka mig att man finner att det aldrig är fler än sju som samtalar med varandra. De andra som sätter upp sig på talarlistan för monologer. De blir inte tilltalade tillbaka. De kan inte sätta igång dialoger.

Offentliga samtal behöver publikationen och föredraget men bara som inledning till samtal i små grupper. Offentliga samtal förs vid runda bord, i bikupor och promenader - inte i massmedia och inte när folk sitter i buss-sittning under föredrag.

Per Herngren

2008 09 14, version 0.2

Referens

Jürgen Habermas, *Borgerlig offentlighet: kategorierna "privat" och "offentligt" i det moderna samhället*. Arkiv moderna klassiker, 1984 (1962).

Rekursiv demokrati i två steg

Rekursiv är att förverkliga målet i medlet. Det är att göra målet till en del av medlet.

Rekursiv demokrati gör demokrati till medlet som förverkligar demokrati. Detta liknar Gandhis rekursiva ickevåld där mål och medel blir ett, och alltså är utbytbara. Rekursiv demokrati bryter därmed med den vanliga mekaniska och linjära föreställningen om politik: att påverka ett styre, att påverka en central makt.

I en annan [artikel introducerar jag rekursiv demokrati](#). Här undersöker jag hur rekursiv demokrati verkar i två steg. Och hur demokrati mångfaldigar sig genom att minimera sig.

1 Minimera till den förverkligas: Gör vi demokratin för stor så förverkligas den aldrig. Rekursiv demokrati minimerar sig tills den kan förverkligas helt .

2 Intervenera i det odemokratiska. I nästa steg intervenerar demokratin i ickedemokrati och sätter igång processen igen med att minimera sig.

Demokratin blir med dessa två steg cirkulär, en pulserande demokrati. Det är genom detta ständiga återskapande som demokratin mångfaldigar sig, breder ut sig och tränger undan och ersätter det odemokratiska.

Pulserandet gör också att demokratin börjar vibrera. Vibrationerna skapar [resonans](#) med andra pulserande demokratier. Resonans innebär ömsesidig förstärkning. En demokrati kan inte klara sig själv. Den behöver hamna i resonans med andra demokratier för att bli en levande demokrati.

Städning som paradigm för demokrati

Matematiker och programmerare löser vissa komplexa problem genom rekursivitet. Förminska problemet tills det går att lösa, gå vidare och lös nästa del av problemet på samma sätt.

På motsvarande sätt förverkligar sig rekursiv demokrati i två steg. För att begripa hur det går till i praktiken, låt oss först titta på hur vi i vardagen använder oss av rekursivt återskapande.

Det finns olika sätt att städa. Ett sätt är att putsa runt lite. En annan städmetod är rekursiv. Här använder jag rekursiv städning som paradigm för demokrati:

Låt oss bestämma att målet med den rekursiva städningen är "*skinande rent*". När man har redskapen i handen, börja med att förminska städytan så att den verkligen kan putsas *skinande ren*. Möjligen är en armlängd lagom.

Putsa ytan *skinande ren*.

Titta dig omkring efter en smutsig yta. Gå dit. Förminska städområdet till en armlängd. Eller så mycket som behövs för att göra ytan *skinande ren*. Putsa ytan *skinande ren*. Titta dig omkring efter en smutsig yta ...

Rekursiv städning använder en minimalistisk metod för att städa stora ytor. *Skinande rent* förverkligas igen och igen tills det inte finns någon smutsig fläck kvar. På så sätt kan även större ytor, som hem eller kontor, bli *skinande rena*.

Städningen kan förstås som två steg: förminska sig och ingrip.

Minimalistisk demokrati

Som i städmetoden behöver den rekursiva demokratin göra sig genomförbar. Demokratin gör sig genomförbar genom att minimera sig. Ifall demokratin ändå blir för stor: minimera ännu mer! Demokratin behöver bli så minimalistisk att den kan förverkligas.

Detta kan ske på flera olika sätt. Genom att förminska konflikten, förminska problemet, förminska området eller förminska antalet deltagare.

Visst, ibland kan minimeringen gå för långt. Man behöver kalibrera och justera. Ibland behöver demokratin göra sig större, rekrytera fler eller utvidga sitt område. Men rekursiv demokrati försöker inte lösa "stora konflikter och problem" på en gång eller genom centralstyrning. Den löser konflikter och problem genom att mångfaldiga sig.

Demokratin förverkligar sig i större sammanhang genom att lokalt återskapa

sig själv igen och igen. Även komplexa konflikter som förtryck eller krig löses genom att lösa konflikten helt och hållet, lokalt och minimalistiskt. Och sedan igen och igen.

Låt oss som en rekursiv datorprogrammerare skissa på ett konstruktivt demokratiskt program. Ett demokratiskt program som har möjlighet att lösa komplexa och svåra problem. Vi kan kalla det konstruktiva programmet för, tja, varför inte: *Demokrati*.

I så fall återproducerar *Demokrati* sig självt ungefär så här:

Demokrati

1) Minimera Demokrati

Gör ett sammanhang tillräckligt litet för att förverkliga Demokrati fullständigt. Ifall sammanhanget ändå är för stort för att kunna förverkliga Demokrati, minimera det ännu mer.

2) Mångfaldiga Demokrati

Sök upp odemokratiskt, maktdominerat, förtryckande eller våldsamt sammanhang. Intervenera och sätt igång Demokrati.

Eftersom demokratin är cirkulär spelar det inte så stor roll vilken ordning de två stegen tas. Det kan lika gärna sättas igång i motsatt ordning (steg två först) ungefär så här: Intervenera i förtryckande och odemokratiska organisationer, förverkliga demokratin minimalistiskt. Intervenera i förtry...

Man kan anta att i en [organisation](#) med stort förtryck behöver man minimera demokratin ännu mer för att kunna förverkliga den fullständigt. Men denna minimalism gör det också enklare att mångfaldiga demokratin i förtrycket.

Precis som i demokratins barndom förväntar ingen sig att demokratin kommer att införas centralt av kungen. Demokratin sprider sig själv, åt alla möjliga oväntade håll. Demokratin sprids som svamprötter.

Rekursiv demokrati tar sina två steg, igen och igen. Som en motor. Den rekursiva motorn är dock aningen abstrakt. Demokrati är givetvis mycket mer än denna rekursiva puls som jag tar upp i den här artikeln.

Varje steg kan innehålla tusentals andra steg: hämta stolar, sätta stolarna i smågrupper istället för på rader; se till att det finns papper och pennor; skriva upp olika problem på ett block, fördela makt och resurser rättvist, se till att rättigheter fungerar ... Det vore farligt att reducera demokrati enbart till rekursivitet, eller till någon annan logik eller dynamik. Rekursivitet är bara en aspekt av rekursiv demokrati. I denna artikel kan vi dock ignorera andra aspekter av demokrati.

Demokrati som mål och medel

Rekursiva demokratier viker av från liberala demokratier och [deliberativa demokratier](#) på flera sätt:

Målet är en del av metoden. Metoden innehåller målet. Målet blir metoden. Metoden blir att genomföra målet fullständigt.

Effektivitet handlar därmed inte om att uppnå målet i framtiden. Effektivitet blir snarare hur man genomför en sak utan att använda för mycket energi. Precis som i dans och i städning blir man effektiv genom träning, finslipning och genom att samarbeta på ett bra sätt.

Helheten blir en del av delen. Helheten blir underrutin till delen. Helheten blir på så sätt mindre än delen. Helheten blir därmed praktiskt genomförbar istället för att svälla upp, bli stor och ogenomförbar.

Detta kan tyckas märkligt och teoretiskt. Men det är snarare väldigt praktiskt. Det är ofta så vi genomför saker i vardagen. Rekursiv demokrati är ett effektivt sätt att kunna genomföra demokrati istället för att putsa runt lite.

Det radikala med rekursiv demokrati är att:

- den förverkligar sig helt (minimalistiskt) istället för att göra sig stor, trög och ogenomförbar.
- den mångfaldigar sig och *svärmar* istället för att skapa illusoriska fantomsfärer.
- den intervenerar ständigt i odemokrati, förtryck och diktatur istället för att skapa sig ett litet fint hörn någonstans. Rekursiv demokrati bryter därmed med politiskt radikala *alternativ*, radikal demokrati vid sidan

av.

Demokrati är ett sätt att agera, inte en egenskap. Demokrati är därmed inte en attribut hos vissa organisationer. Demokrati agerar. Och demokrati måste agera igen och igen, annars existerar den inte.

[Liberal demokrati](#) föreställer sig istället kunna skapa väldiga sfärer av demokrati. Vi skulle därmed kunna befinna oss i en demokrati, kunna befinna oss inuti demokratin.

Rekursiva demokratier svärmar, de bildar svärmar av demokratier. Man kan därför befinna sig bland demokratier, inte inuti. Oftast befinner man sig mitt bland demokratier, diktaturer, aristokratier och andra former för beslut.

Rekursiv demokrati mångfaldigar demokrati. Det är en demokrati som återskapar sig själv igen och igen. Det blir därmed en singular, självgående, självkorrigerande demokrati. Demokratin får därmed liv.

Per Herngren

2012-03-06, version 0.2

Välkommen på [kurs om rekursiva demokratiformer](#) och samarbetstekniker!

Tack till Lena Kloo som i en kommentar (1 december 2011) till min artikel [Samhällsförändring är rekursiv](#) på ett genialiskt enkelt sätt förklarar hur rekursivt ickevåld löser svåra och komplexa problem.

Civil olydnad i deliberativ demokrati

Deliberativ demokrati bygger demokrati med hjälp av minoriteter medan liberal demokrati bygger demokrati med hjälp av majoriteten (dominans).

[Deliberativ demokrati](#) överväger en mångfald av argument genom att lyssna på

minoriteters argument. Inget argument får tystas genom makt eller dominans. Deliberativ demokrati behöver därmed innehålla metoder som minoriteter kan använda för att stoppa majoriteten från att dominera och förtrycka.

Två sådana medel är veto och civil olydnad.

Civil olydnad får i liberal demokrati funktionen att demonstrera åsikt och vilja. Genom civil olydnad görs åsikten till politisk påverkan. Civil olydnad blir därmed i den liberala demokratin ett påtryckningsmedel.

I deliberativ demokrati får istället civil olydnad två helt andra funktioner: 1) Experiment med lösningar. 2) Veto mot verksamheter som inte är acceptabla, rättvisa eller demokratiska.

Demokrati som komplexitet av experimenterande

Gandhi föreslog att vi skulle experimentera med att leva det liv och de samhällen vi ville ha. Detta kallade han för "experiment med sanningen" eller "det konstruktiva programmet".

Även civil olydnad såg Gandhi som experiment med lösningar snarare än som negativ protest. Civil olydnad kunde innebära att man gick in i en diktatorisk institution och experimenterade med bättre lösningar, bättre ur både praktisk och demokratisk synvinkel.

Demokrati som experiment blir delvis en kritik mot ett förändligande av demokratin, tron att man genom enbart samtal kan komma fram till acceptabla lösningar. Demokrati måste ständigt materialiseras och testas igen och igen. Testandet blir en avgörande metod för demokrati.

Demokrati som experiment är också en kritik mot övertron på generella lösningar. Demokrati som byggs via experimenterande snarare än generella lösningar kräver mångfaldigande av demokratier. Centralisering av beslut skulle ta död på experimenterandet.

Experimenterandet med många olika praktiska och materiella lösningar blir en förutsättning för att kunna överväga vad som fungerar och inte fungerar, vad som är acceptabelt och vad som inte är acceptabelt.

Deliberativ experimentell demokrati lyfter fram de avvikande experimenten. Vissa experiment kan stoppas direkt för det är uppenbart att de är oacceptabla, de skadar, dödar eller förslavar. Dessa experiment vore oetiska. Men inom vissa ramar krävs experimenterande demokrati mångfaldigande av materialiseringar och experiment. Varje experiment, varje misstag, varje ny lösning behöver övervägas.

Demokrati som materialiserande smitta

Experimentell demokrati bygger på att mängder med olika system och lösningar mångfaldigar sig. Demokratin sprider sig via imiterandet mer som en smitta än genom centrala beslut och institutioner.

Imiterandet av ett annat experiment innebär samtidigt ett nytt experimenterande. Demokrati förnyas genom imitation. Bara imitation kan förnya demokrati.

Demokratier smittar av sig horisontellt åt olika håll istället för att kontrolleras via centrala beslut. Bra demokratier ska smitta av sig. Om inte, så behövs finslipning.

Demokrati blir därmed mångfaldigande av minoriteters olika försök att lösa problem. Experimentell demokrati mångfaldigar därmed minoriteterna.

Veto som rationalitet

I många deliberativa demokratier används veto som formellt verktyg för att tvinga fram bästa beslut. Vetot ska tvinga fram övervägande av det bästa beslutet. Vetot är en demokratisk metod att värja sig mot beslut som vunnit i en maktkamp genom dominans, som i liberala demokratier.

Veto i deliberativ demokrati är inte ett nej i betydelsen opposition eller protest, utan ett sätt att tvinga fram en fortsättning av övervägandet, alltså av det deliberativa samtalet. Vetot sätter därmed igång eller intensifierar demokratier. Ifall vetot bara bromsar används det inte deliberativt.

Vetot ska därmed öppna upp för oförutsägbarhet. Ifall vetot istället bara används taktiskt behöver andra lägga veto mot veto. Veto mot veto innebär formellt en konflikt.

I deliberativa demokratiska processer uppstår konflikten formellt först när det finns veto mot veto. Innan dess finns inte en formell konflikt. Ett enda veto är alltså formellt inte en konflikt, det är snarare accepterat av andra som ett rimligt veto.

Veto mot det oacceptabla

I deliberativ demokrati är veto kopplat till acceptabel eller inte acceptabelt. *Acceptabel* förstås i deliberativ demokrati inte som åsikt utan som ett argument:

”Detta beslut är oacceptabelt eftersom det gör vissa hemlösa.”

”Detta beslut är inte acceptabelt eftersom det skadar människor.”

Vetot ska därmed göra demokrati till rationalitet snarare än kompromiss och maktkamp. Ifall en liten svag minoritet har ett mer acceptabelt och rationellt förslag än majoriteten ska det rationella förslaget leda till beslut.

Civil olydnad som veto

Inom deliberativ demokrati blir civil olydnad en form av veto. Civil olydnad blir ett formellt demokratiskt verktyg. Olydnaden blir därmed en institutionaliserad del av demokrati.

Civil olydnad är ett sätt att lägga in ett veto mot ett beslut eller en verksamhet. Detta ska göras så att nya demokratiska överväganden sätts igång. Den som använder civil olydnad ska därmed inte använda det för politisk påverkan utan för att tvinga igång demokrati, sätta fart på övervägandet av bästa möjliga beslut.

Civil olydnad inkluderar snarare än exkluderar

Civil olydnad är möten mellan människor, förtryck, våld, maskiner, företag, industrier, ekosystem, växter och djur. I deliberativ demokrati blir civil olydnad därmed också ett sätt att lyssna på, och överväga, andras argument. Civil olydnad blir också ett sätt att låta djur, växter, saker och ting vara med i övervägandet. De får vikt.

Greenpeace använder civil olydnad i samarbete med valar och sälar.

Djurrättsaktivister ger instängda hönor och försöksdjur nya hem. Både djuren och 'hemmet' blir därmed demokratiska aktörer samtidigt som de djurrättsaktivister som låses in gör burarna till aktörer.

Civil olydnad gör mötet med motpart till aktör

Civil olydnad kan förstås som oförutsägbara möten mellan motståndare. Själva mötet blir en demokratisk aktör, en aktör som inte ska kontrolleras av parterna. Mötet gör något med aktivisterna såväl som med motståndarna.

Motpartens argument är viktiga i civil olydnad. Ifall dessa ignoreras används civil olydnad odemokratiskt.

Som en metod att sätta igång demokratiska överväganden blir det begripligt att man vid ickevåldslig civil olydnad ofta bjuder motparten på dryck och fika. För att ha ork att träffas och överväga olika lösningar behövs fika. Fikat blir därmed en demokratisk aktör, fikat skapar demokrati.

Inom liberal demokrati skulle man istället tolka fikat taktiskt, som manipulativa försök att påverka, som försök att få motståndaren mer sympatiskt inställd.

Civil olydnad är demokrati i sig

Deliberativ och ickevåldslig civil olydnad ska inte producera manipulation, maktkamp, opposition eller negation utan just *demokrati*. Civil olydnad skapar överväganden. Civil olydnad blir därmed demokrati.

Det är vanligt att de som deltar i civil olydnad förstärker och finslipar motpartens argument så att helt nya argument uppstår. Vanligen sker detta i rättegångar genom att pröva brottsbalken eller internationell lag, men det kan även ske under exempelvis förhör, eller i samtal mellan aktivister och arbetare på ett företag.

Civil olydnad handlar inte om att vinna utan om att leva demokrati där demokrati saknas. Civil olydnad sätter igång övervägandet där demokratin misslyckats, där våld och förtryck produceras. Civil olydnad som inte *är demokrati* måste därför avvisas.

Per Herngren

Referens

Bruno Latour, *Reassembling the social: an introduction to Actor-network theory*, Oxford University Press, 2005.

Colin Crouch, *Postdemokrati*, Göteborg: Daidalos, 2011, (original 2005).

Gilles Deleuze, Felix Guattari, *A thousand plateaus: capitalism and schizophrenia*, translation and foreword by Brian Massumi, University of Minnesota Press, 1987.

Gilles Deleuze, *Nietzsche och filosofin*, Daidalos, 2003, original 1962.

Immanuel Kant, "Vad är upplysning?", från Brutus Östling, *Vad är upplysning?*, Symposion Bokförlag, 1989.

Judith Butler, *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of Sex*, Routledge, 1993.

Judith Butler, *Krigets ramar – När är livet sörjbart?*, Tankekraft förlag, 2009.

Jürgen Habermas, *Borgerlig offentlighet : kategorierna "privat" och "offentligt" i det moderna samhället*, Lund: Arkiv, 2003, original 1962.

Jürgen Habermas, *Kommunikativt handlande. Texter om språk, rationalitet och samhälle*, Daidalos, 1996.

Rune Premfors, Klas Roth (red), *Deliberativ demokrati*, Lund: Studentlitteratur, 2004.

Per Herngrens [texter om demokrati och deliberativ demokrati](#).

Texter [om civil olydnad](#).

Politik är queer - Karen Barad & demokrati

Människor står inte vid sidan av tingen. Materia är inte passiv. Vi är inte ensamma subjekt, de egentliga aktörerna. Människor, djur, växter och ting agerar tillsammans.

Queerfeministen Karen Barad visar hur materia materialiserar på märkliga sätt. Materia håller sig inte till det naturliga eller normala. Materians vara, dess ontologi, är enligt Karen Barad queer.

Jag använder hennes metod för att pröva om även politikens vara, politikens ontologi, är queer. Detta är en kort [inledning till Barads queerfeminism och materialiserande politik](#).

Politik kan inte ersättas med säkerhet

Politik är inte förutsägbart. Då vore det inte politik. Politik bestämmer sig för att ändra det bestämda, annars skulle det kunna ersättas med det som redan är bestämt.

Politik bryter med det normala. Politik är onormalt. Annars skulle det normala kunna ersätta politiken. Politik ändrar om det naturliga. Men politik drar sig inte undan tingen. Politik deltar i besynnerliga samarbeten mellan ting, växter, djur och människor.

Politik är udda, konstigt, besynnerligt, märkligt, egendomligt: annars skulle politik kunna ersättas med det självklara och förutsägbara.

Politik är lite skumt: annars hade det kunnat ersättas med vetenskap. Politik är lite tokigt, annars hade det kunnat ersättas med logik. Politik gör gärna bort sig, annars hade det räckt med förvaltning. Politik tvekar, annars hade det kunnat ersättas med någon konsekvent ideologi. Politikens ontologi är queer.

Per Hergren

2012-04-11, version 0.2

Bilaga - Karen Barad bortom reduceringar

Karen Barad reducerar inte. Politik kan inte förklaras med sexualitet. Sexualitet kan inte förklaras med politik. Det finns inte heller någon bakomliggande materia som styr oss. Hon bryter med mekanisk och linjär materialism. Hon bryter också med dualismer som materia och ande, materia och språk, bas och överbyggnad. Politik är lika materiellt som en sten. Och en sten är också en aktör.

Hur ska man då förstå hennes queer-materialism? Är inte det en reducering? Hon menar snarare att olika saker är *sammanflätade*. Politik kan vara sammanflätad med kroppslighet och kön utan att det ena förklaras med det andra. Sammanflätningarna skapar oförutsägbarhet: de kan inte förklaras deterministiskt. Jag skulle dock vilja tillägga att sammanflätningar kan skapa resonans med varandra. De kan fungera som varandras förstärkare.

Referens

Karen Barad, *Meeting the Universe Halfway Quantum physics and the entanglement of matter and meaning*, London: Duke University Press, 2007.

Per Herngren, "[Hur materialism förändligar och idealiserar - Karen Barad I](#)", 2012.

Per Herngren, "[Bortom marknaden och samhället: trassel istället för sfärer - Karen Barad II](#)", 2012.

Per Herngren, "[Jämlik metod och jämlikt motstånd - Karen Barad III](#)", 2012.

Per Herngren, "[Politik är queer - Karen Barad - demokrati VIII](#)", 2012.

Per Herngrens [texter om Karen Barad](#).

Per Herngrens [texter om demokrati](#).

Saker är också samarbetspartners - Latour & politisk materialism

Bruno Latour är kanske den idag som är mest känd för att hävda att materia, instrument och saker är aktörer[1], och därmed även politiska aktörer.

Alla saker, organisationer och personer som skapar en förändring är aktörer, enligt Latour: "any thing that does modify a state of affairs by making a difference is an actor, ... an actant. ... Does it make a difference in the course of some other agent's action or not?"[2]

Aktör är alltid medaktör

Inget eller ingen skapar en förändring helt själv. Men ifall något är med och förändrar så är det en aktör. Aktörer är alltid samarbetspartners eller medaktörer. Samtidigt bidrar de med något eget.

Latour bryter här med relationism. Relationerna bestämmer inte över saker och ting. Världen består inte bara av flöden eller relationer. Relationer är visserligen förutsättning för att aktörer ska kunna bli aktörer. Aktörerna tillför dock alltid något utöver relationen, annars vore de inte aktörer.

Jag kan inte hamra själv. Och en hammare kan inte hamra själv. Men tillsammans kan vi hamra, hammaren och jag. Det kräver dock ett någorlunda bra grepp, följsamhet snarare än kontroll och en bra puls.

Politiska aktörer är inte determinerade

Aktörskap kan inte förklaras. I så fall skulle förklaringens förklaring bli aktören. Latour avvisar sociologi som försöker orsaksförklara aktörer. Det finns inga relationer, totaliteter, dynamiker eller bakomliggande orsaker som determinerar en aktör som aktör. När det är möjligt att deterministiskt orsaksförklara något så är det alltså ingen aktör.

Det innebär att personer och saker till viss del är aktörer, till viss del objekt för andras agerande, till viss del kausalt orsakade. Dessa saker kan samverka, men de ska inte blandas ihop.

Ifall en politisk organisation kan förklaras genom något annat, genom maktrelationer eller ekonomiska förhållanden, i så fall är organisationen inte en aktör. I en del av organisationens verksamhet är alltså organisationen aktör, medan i andra delar är organisationen inte aktör.

Så ifall en forskare förklarar en feministisk grupps kamp med något bakomliggande, exempelvis motsättningar i patriarkatet, så avsetter forskaren gruppen som aktör: "which means they are not actors at all: they simply carry the force that comes through them." [3]

Jämlika aktörer

Aktörer ska, enligt Latour, förstås som jämlika. Detta kallar han platt ontologi. Det innebär att exempelvis regeringar, krig, civil olydnadsgrupper, motståndsgupper, ekologiska åkrar, hammare, jordbävningar förstås som jämlika aktörer.

Det innebär inte att allt är jämlikt. Tvärtom, Latours platta ontologi blir ett sätt att upptäcka ojämlikhet.

Genom att flera aktörer skapar relationer och mobiliserar varandra kan dessa tillsammans bli starkare. Jag läser därmed Latour så att ojämlikhet alltid behöver förklaras. Styrka måste förklaras med allianser, samarbete, lydnad och bundsförvanter. Det går alltså inte att förutsätta att en regering är starkare än en ickevåldsgrupp. Det går inte att förutsätta att ett multinationellt företag är starkare än en aktionsgrupp. Det går inte heller att förutsätta att företaget är starkare än en hammare, än en mobiltelefon, än ett datorprogram.

En tjuv, en kofot och en kolsvart natt kan samarbeta och bryta sig in i företaget, stjäla tillgångar vilket skakar om företaget, eller till och med får företaget på fall. Och små, små saker som mögel skulle kunna göra något liknande med företaget.

Ting är politiska aktörer och auktoriteter

Saker och ting är politiska aktörer. Ett datorprogram, eller en flod kan skapa politisk förändring. Saker kan till och med ta beslut och ge oss order: "things might authorize, allow, afford, encourage, permit, suggest, influence, block, render possible, forbid, and so on." [4]

Att saker ger order är inte så konstigt när det gäller hissar, lås och portar. Och att man samarbetar med en cykel eller ett verktyg är kanske inte heller så märkligt. Vi accepterar att datorer tar självständiga beslut.

Latour tar detta på så stort allvar att uppdelningar mellan natur och civilisation, teknik och kultur, ekonomi och politik försvinner. Saker och ting samarbetar eller vägrar samarbeta med oss på märkliga sätt. Nya samarbeten skapas hela tiden. Andra bryts.

Makro är mikro

Latour krossar föreställningen om väldiga system och små aktörer. Det finns inte väldiga makro-system och små mikroaktörer. Det finns ingen makronivå däruppe och inte heller någon mikronivå härnere: "makro-aktörer är mikro-aktörer sittande högst upp på en mängd (otäta) svarta lådor. De är varken större eller mer sammansatta än mikro-aktörer; tvärtom är de av samma storlek och ... faktiskt mer okomplicerade än mikro-aktörer."[5]

Demokratier, institutioner, förvaltningar, politiskt motstånd är jämlika. Befrielseörelser och demokratier är dessutom jämlika med diktaturer och förtryckare. Arméer är jämlika med ickevåldsgrupper.

De behöver alla mobilisera andra aktörer. För att bli starka än andra, för att dominera över andra, behöver de samarbeta med andra aktörer.

Många av dessa aktörer är saker och ting. "Varje gång en byråkrat rör sig genom sitt tjänsterum, håller en telefon, undertecknar ett papper, nitar ihop en rapport, klickar med musen, mobiliserar hon hundratals andra handlingar utspridda i tid och rum."[6]

Allianser, lydnad, samarbete och motstånd

Latours förståelse av sociologins uppgift blir också ett sätt att begripa politik: "Ett alternativt sätt att definiera sociologi är att göra det till studiet av förbindelser", "hur det kommer sig att vi är förbundna med varandra och att vissa befallningar blir åtlydda medan andra inte blir det."[7]

Demokratier, kapitalismer, diktaturer och revolutioner blir svärmar av relationer snarare än väldiga system. "Skala uppnås inte genom att man byter

”nivåer” utan genom att man mångfaldigar förbindelser. Vad vi menar med ”makro” är helt enkelt en ”mikro”-interaktion som är förenad, genom förmedling av många delar av vetenskap och artefakter, med ett flertal andra miljöer. Alla organisationer är ”platta”. “[8]

Makt är lydnad - makthavareateism

Precis som Mahatma Gandhi visar Bruno Latour att föreställningen om makthavare är vidskepelse. I Gandhis ickevåld existerar inga makthavare. Latour begriper makt på liknande sätt som Gandhi. Det går inte att ha makt. Det går inte att stoppa in eller låsa in makt någonstans.

”Makt är ingenting man kan äga och samla på hög. Antingen har man det i praktiken och då är det inte *man själv* som har det — utan andra — eller också har man det bara i teorin och då har man det inte heller.” [9]

För Gandhi, och hans inspirationskälla Henry David Thoreau, är makt lydnadshandlingar. Makt är synonymt med lydnad. Bruno Latour har samma föreställning: ”Makt är tvärtom vad som måste förklaras genom deras handlingar som lyder” [10]. ”’Makt’ är alltid den illusion folk får när någon lyder dem”. [11]

Vi får genom Gandhi och Latour en maktteori där makt förstås som lydnad, hörsamhet och samarbete. Motstånd mot makt blir därmed olydnad, ohörsamhet och ickesamarbete. Latour skulle lägga till förbindelse eller ickeförbindelse.

Det jag ännu inte hittat hos Gandhi men som Latour tillför är att ting kan vägra samarbeta. En grind kan strejka lika mycket som portvakten kan strejka. Kroppar kan bli ohörsamma. Utbrändhet, trötthet och stressjukdomar blir därmed motstånd lika mycket som när organisationer och institutioner vägrar samarbeta.

Produktiv olydnad

Både Gandhi och Latour lyfter fram aktörer (politiska och andra) som produktiva. Enbart olydnad skapar inte politisk förändring. Olydnad bryter bara maktens styrka. För Latour är styrka och makt enbart de förbindelser som finns, bryts vissa förbindelser förloras den styrkan omedelbart.

Vill man ha politisk förändring behöver man skapa politisk förändring genom förbindelser och samarbete.

Olydnad för att bli politisk förändring måste samtidigt vara ett samarbete, ett byggande tillsammans. Gandhi kallar detta för det konstruktiva programmet. Motstånd för Gandhi är att direkt göra det som är målet för kampen. Mål och medel blir därmed samma sak i Gandhis ickevåld.

Per Herngren

2012-04-19, version 0.1.1

Bilaga: Dualism demokrati och materia

[Liberala och deliberativa](#) demokratier skapar gärna dualism mellan det materiella och demokrati. Detta leder antingen till idealistiska föreställningar om demokrati, eller till paranoida föreställningar om hur materiella förhållanden gömmer sig bakom demokratin, kontrollerar den.

I liberala demokratier leder åsikter och opinion till beslut, och beslut till handlande. När handlingen är demokratisk representerar den människors åsikter: opinionen. Opinionen representeras vanligtvis via språkliga eller statistiska uttryck. Här produceras en rad dualismer mellan språk och materia, politisk kamp och handling, opinion och beslut, representation och genomförande.

Deliberativa demokratier bryter med åsikter genom att överväga olika argument. Övervägande av alla relevanta argument ska leda till beslut om handling.

Dessa övervägande samtal (deliberationer) förstås som talhandlingar eller texthandlingar. Deliberativa demokratier gör därmed en poäng av att bryta dualismen språk och handling, demokratiska samtal och handling. Ett samtal är lika mycket handling som genomförandet av ett demokratiskt beslut. Eller som maskinell industriproduktion.

Både liberala och deliberativa demokratier producerar dock dualismen demokrati och materia. Material reduceras till objekt för demokrati. Material agerar inte i demokratin. Material är möjligtvis ett hinder, ett problem eller en katastrof. Men material agerar vare sig demokratiskt eller odemokratiskt.

Referens

Bruno Latour, *Reassembling the Social An introduction to Actor-Network-Theory*, Oxford University Press, 2005.

Bruno Latour, *Artefaktens återkomst*, Stockholm: Nerenius & Santérus förlag, 1998

Per Herngren om politisk materialism:

[Politik är att materialisera - politisk materialism](#), 2012.

[Saker är också samarbetspartners - Latour & politisk materialism](#), 2012.

[Ting och djur bygger också samhällen - Gabriel Tarde & politisk materialism](#), 2012.

Fotnoter

[1] Bruno Latour, *Reassembling the Social An introduction to Actor-Network-Theory*, Oxford University Press, 2005.

[2] Bruno Latour, *Reassembling the Social An introduction to Actor-Network-Theory*, Oxford University Press, 2005, p 71.

[3] Bruno Latour, *Reassembling the Social An introduction to Actor-Network-Theory*, Oxford University Press, 2005, p 153.

[4] Bruno Latour, *Reassembling the Social An introduction to Actor-Network-Theory*, Oxford University Press, 2005, p 72.

[5] Bruno Latour, *Artefaktens återkomst*, Stockholm: Nerenius & Santérus förlag, 1998, s 20.

[6] Bruno Latour, *Artefaktens återkomst*, Stockholm: Nerenius & Santérus förlag, 1998, s 279.

[7] Bruno Latour, *Artefaktens återkomst*, Stockholm: Nerenius & Santérus förlag, 1998, s 55-56.

[8] Bruno Latour, *Artefaktens återkomst*, Stockholm: Nerenius & Santérus förlag, 1998, s 280.

[9] Bruno Latour, *Artefaktens återkomst*, Stockholm: Nerenius & Santérus förlag, 1998, s 41.

[10] Bruno Latour, *Artefaktens återkomst*, Stockholm: Nerenius & Santérus förlag, 1998, s 42.

[11] Bruno Latour, *Artefaktens återkomst*, Stockholm: Nerenius & Santérus förlag, 1998, s 45.

Etik står över nationalstaten: Erich Fromm

Fascism är när vi sätter nationen som högsta värdet. När våra handlingar följer en princip som överordnar nationen. Och som därmed samtidigt underordnar andra värden som etik, solidaritet, befrielse.

I demokratier brukar vi dock inte ideologiskt sätta nationen över alla andra värden. Ifall nationalstaten i praktiken ändå överordnas etik och befrielse är fascismen sällan ideologisk. Den är snarare en oavsiktlig följd av vår lydnad, av att vi låter nationalstaten dominera. Vi vänder oss gärna mot det som dominerar. När vi riktat oss mot staten vänder vi samtidigt andra värden ryggen. Andra värden försvinner in i bakgrunden.

Politik och befrielse är etisk

Befrielse, enligt socialpsykologen Erich Fromm, är att sätta etiken över nationen. Befrielse är att sätta varandra och vår gemenskap över staten. Befrielse är att bryta vår underordning till staten. Befrielse innebär därför alltid olika former av olydnad mot nationalstaten.

"This problem, however, cannot be solved basically by skilful propaganda but only by the victory in all countries of one fundamental truth: that ethical principles stand above the existence of the nation and that by adhering to these

principles an individual belongs to the community of all" (Erich Fromm, *Escape From Freedom*, 1941, p181)

Per Herngren

2013 11 07, version 0.1.2

Referens

Erich Fromm, *Escape From Freedom*, New York: Henry Holt and Company, 1941, Owl Books Edition 1994.

Fascism i bredare betydelse - bilaga 1

Fascism används idag även i betydelsen av att sätta ett värde över alla andra värden. När allt annat underordnas en sak kallas det ibland för fascism. Nationalstatsfascism blir då bara en variant bland flera olika fascismer. Jag vet inte ifall Erich Fromm såg fascismen som ett stort system. Själv begriper jag fascism snarare som svärmar av små mikrohandlingar där ett enda värde sätts före alla andra värden. Fascism är alltså små system som kan imiteras, smitta av sig, mångfaldigas och kopplas ihop med andra system.

Etik - bilaga 2

Etik är hur sårbarhet, oförutsägbarhet, okontrollerbarhet ställer krav på grupper och organisationer att ingripa, och att därmed fatta beslut.

Beslut är oförutsägbart, inte härlett ur en princip, formel, tvång, kausalitet eller logik. Ifall det visar sig att ett "beslut" kan härledas ur något annat så ersätts beslutet av förklaringen.

Etiken som sårbarhetens krav på beslut och ingripande innebär i så fall att etiken inte kan härledas. Etiken kräver beslut. Etiken är till sitt väsen politisk. Det politiska är till sitt väsen etiskt.

Fascism som saker och tings underordning under EN princip blir därmed en flykt från kravet på beslut och ingripande, en flykt från det etiska och politiska.

Kapitalism vaccineras mot demokrati

Här i Göteborg finns många bra organisationer som fungerar demokratiskt. Men flertalet organisationer, institutioner och företag i Göteborg organiseras fortfarande som diktaturer. Så vad händer med kampen för demokrati?

Kapitalism har gjorts alltmer immun mot demokratiska interventioner, visar den tyske sociologen Wolfgang Streeck. Detta sker genom att kapitalism avdemokratiseras. Frågor om rättvis fördelning av makt och resurser görs irrelevanta. Immuniseringen av kapitalism sker dessutom genom att demokrati avekonomiseras. Demokratier undviker att intervenera i företag.

Metoder för att vaccinera kapitalism mot demokrati

1. **Fackförbund ekonomiserar sin kamp samtidigt som den avdemokratiseras.** Istället för att genom proaktiva strejker bygga demokratier på företag, institutioner och avdelningar så reducerar flertalet fackförbund sin kamp till löner och ekonomisk ersättning.
2. **Hyresgästföreningar ekonomiserar sin kamp samtidigt som den avdemokratiseras.** Istället för att kämpa för demokratiska bostadsområden så förhandlar hyresgästföreningar om hyra. Samt till viss del om belysning och liknande funktioner.
3. **Demokratiska fantomsfärer.** Genom att göra en riksstyrelse eller ett parlament demokratiskt produceras en virtuell sfär som döljer att flertalet grupper, organisationer, institutioner eller företag inom denna fantomsfär fungerar som diktaturer. Ett område med en överväldigande majoritet diktaturer uppfattas ändå som demokrati. (Se [Postdemokrati](#))
4. **Protest förvandlar kamp till negation.** Genom att fokusera på protester, att vara emot verksamheter och beslut, tas kraft från att innovativt bygga olika former av demokratier. Demokratier som i sin tur hade kunnat utföra demokratiska interventioner i diktatoriska

organisationer. Regering pekade genom protester ut som regerande, de som borde lösa problemen. Den egna gruppen och organisationen avsåts därmed som regerande. (Se [Postprotest](#).)

5. **Avdemokratisering av ägande.** Världens största aktieägare, pensionsfonder, har förminskat sig till *ansvarslösa ägare*. Pensionsfonder skulle revolutionera världen ifall de demokratiserade sitt ägande. "Vi är ägare! Och genom vårt ägande bygger vi det samhälle vi vill leva." Istället har pensionsfonder avdemokratiserat och neutraliserat sitt enorma inflytande. Fackförbund och religioner är andra stora aktieägare som avdemokratiserar sitt ägande. De vägrar ta ansvar för de samhällen där vi lever våra liv.

Kan någon komma på fler exempel? Skriv gärna kommentarer!

Per Herngren

2013 11 27, version 0.1

Metod

Jag använder *symmetrisk analys* av organisationer, vilket jag börjat kalla *jämlig metod*. Organisationer analyseras med samma metod oberoende av om det är stater, företag, institutioner, ideella föreningar eller familjer.

Referens

Wolfgang Streeck, *Köpt tid. Den demokratiska kapitalismens uppskjutna kris*, Bokförlaget Daidalos, 2013.

Per Herngren, [Demokrati blir postdemokrati](#), 2012.

Per Herngren, [Postprotest](#), 2005.

Postreformism

Postreformism överger reformer. Inte för att den är emot reformer, men reformerna uppfattas som onödiga eller redan genomförda, reformismens tid är förbi. Postreformism föreslår inte reformer. Den kräver inte reformer. Och den experimenterar inte med reformer.

Men givetvis behöver de Andra reformeras. Så att de utvecklas och blir som Vi. Formen omvandlas till norm.

Reform

Reform är att återskapa något så att det får en annan form. Reformismen experimenterar med olika former. Reformism blir med tiden en dans där syfte, verksamhet och form hamnar i resonans med varandra. Och när de hamnar i resonans förstärker de varandra. Reformism är ömsesidig förstärkning. Denna resonans gör det möjligt att förverkliga saker.

Postreformism föreslår istället traditionellt administrativa åtgärder, justeringar, höja eller sänka nivån, öka eller minska. Det är åtgärder som behåller den rådande formen istället för att reformera den.

Folkrörelser går över till postreformism

Folkrörelser och intresseorganisationer kan gå in i postreformism. Om fackförbund slutar kräva exempelvis arbetstidsförkortning eller nya ägandeformer har de möjligen flytt över till postreformism. Om folkrörelser slutar utveckla eller föreslå andra ordningar än den rådande har en postreformistisk dynamik trängt undan reformism. Postreformistiska folkrörelser driver administrativa justeringar som behåller ordningen i sin ursprungliga form. Utrymme för att omforma, reformera, stängs.

Postreformistiska krav behöver inte vara dåliga, men de tränger gärna undan strukturella och bestående lösningar.

Det är inte så att postreformism har fastnat i en statisk form. Formen justeras ständigt, ökar och minskar. Och formen kan ändras på grund av externa orsaker. Alla dessa ständiga justeringar gör att illusionen av det politiska döljer

att postreformismen har övergivit reformer.

Justeringar av en form kan till och med pekas ut som en reform. Illusionen av reformer döljer att andra former och strukturer inte testas och prövas. Ordningen ordnas så ordningen blir kvar.

Riksdag och kommunfullmäktige blir administrativa organ

Om riksdagspolitiker och kommunpolitiker lämnar reformerna och istället börjar justera rådande ordningar har postreformism gjort om folkvalda organ till administrativa institutioner. Det politiska ersätts med administrativa beslut. Politiska organ övergår till att bli administration. De ägnar sig åt beslut som administrationer egentligen borde sköta.

Postreformism tvingar det politiska att skapa sig nya utrymmen. Det politiska reformerandet kan börja förverkligas i organisationer som inte uppfattas som politiska. Det kan mycket väl vara så att vissa lokala föreningar, företag, kooperativ, forskargrupper, arkitekter, religioner och administrationer sysslar mer med politik än de som betecknas som politiker.

Per Herngren

7 juli 2016, version 0.1.4

Liten ordlista kring postreformism

Reform är att återskapa något med en annan form. Reformism kan förstås som att syfte, verksamhet och form hamnar i dissonans och resonans med varandra. Resonans är ömsesidig förstärkning medan dissonans öppnar upp nya riktningar.

Revolution är att bygga upp och experimentera med parallella ordningar och organisationer. När dessa finslipats tillräckligt mycket börjar de ersätta och tränga undan tidigare ordningar. Revolution är alltid ett reformerande. Men det är ett reformerande av andra ordningar än den som den ersätter.

Administration utför justeringar i rutiner och praktiker för att en verksamhet ska fortleva och fungera. Det är vanligt att administrativa justeringar görs inom formen för verksamheten. Formen består. Det behöver dock inte alls vara så.

En administration kan mycket väl syssla med reformer. Det är exempelvis vanligt att medicinska metoder och praktiker reformeras internt inom en administration. Även mötestekniker och strukturer kan mycket väl reformeras internt i en administration. Administrationer är politiska, men de kan precis som parlament och folkrörelser gå över i ett postpolitiskt tillstånd, sluta ta gemensamma beslut som löser problem.

Funktionell dumhet är meningslösa och dumma beslut som inte löser problem eller förverkligar verksamhetens syfte. Dessa idiotiska beslut kan dock göra att organisationen växer och frodas. Funktionell dumhet är funktionellt för organisationens fortlevnad men inte för verksamheten.

Postpolitiskt tillstånd är när organisationer och beslutsfattare slutar ta gemensamma beslut som löser gemensamma problem.

- Postpolitik ersätter ibland det politiska med påbud vilka inte ifrågasätts. Det kan exempelvis vara när evidensbaserade modeller blir normer som inte får diskuteras.
- Postpolitik ersätter ibland det politiska med kvasipolitik, som att producera åsikter och attityder.
- Postpolitik ersätter ibland det politiska med funktionell dumhet.
- Postpolitik ersätter ibland det politiska med instrumentellt rationalistisk beslut. En logik styr istället för människors beslut utifrån kommunikation.

Exempel på reformistisk politik i svenska statens riksdag

1920-talet

- Jämlik rösträtt för medborgare, rösträtt för kvinnor

1930-talet

- Arbetslöshetsförsäkring,
- Folkpension,
- Semester
- Folktandvård,
- Offentliga arbeten mot arbetslösheten.

- Bostadsbidrag för barnfamiljer,
- Förebyggande mödravård
- Statlig arbetsförmedling.

1960-talet till 1970-talets början

- Införandet av indirekta skatter som omsättningsskatten (momsen).
- Miljonprogrammet, bygga 100 000 lägenheter per år.
- Medbestämmande
- Anställningsskydd och arbetsmiljöskydd.
- Föräldraförsäkring,
- Allmän förskola, tandvårdsförsäkring infördes.

Konflikträdsla kamouflerar makt och saboterar demokrati

Konflikter och motsättningar är del av alla samhällen. Ibland är de roliga och spännande. Ibland skapar de innovationer och bygger nya typer av samhällen. Ibland trängs konflikterna undan av mobbning, våld och förtryck.

Konflikter ska inte blandas ihop med krig, förtryck och orättvisor. Etymologiskt kommer konflikt från båtar på kollisionskurs. Kollisionskurs går att upptäcka på långt håll, och båtar som önskar samspela på havet hanterar detta utan att de behöver styras av nån central kapten i Stockholm eller Bryssel.

Kollisionskurs hjälper oss att begripa vad konflikt *inte* är. Att köra ikapp bakifrån och ramma en båt är inte kollisionskurs. Att pressa undan nån annans båt är inte kollisionskurs. Förföljelse är inte kollisionskurs. Kollisionskurs har något jämnt över sig. Två eller flera båtar är på väg. De är aktörer. Men deras vägar är inte förenliga. De behöver avvika från kursen så inte deras vägar kolliderar. Avvikelse är avgörande för att leva tillsammans på samma hav.

Konflikter förutsättning för demokrati och politik

Konflikter gör politik relevant. Harmoni och frid behöver ingen politik. Politik och demokrati är att göra gemensam sak vid konflikter, problem och andra svårigheter. Harmoni och frid störs bara av det politiska.

Genom att misstänkliggöra konflikter trängs demokrati och politik undan och ersätts med föreställningar om trygghet och säkerhet, frid och lycka. Konflikter utmålas i så fall som hot mot tryggheten. Även ingripanden vid konflikter blir hot mot tryggheten. Och med tiden produceras tystnadskultur och passivitet inför ojämlikhet och övergrepp.

Misstänkliggöra konflikter

Det finns många sätt att misstänkliggöra konflikter och på så sätt samtidigt kamouflera våld och förtryck:

1. Ett är att ersätta ordet krig med konflikt. Mord, våld, vapenhandel, förtryck, makt och härskande kan på så sätt elegant kamoufleras bakom ordet konflikt. Samtidigt görs konflikt till något tragiskt och olyckligt.
2. En liknande variant är att benämna förföljelse av befrielsekämpar och flyktingar som konflikt.
3. Eller att kalla slaveri för konflikt. Metaller som utvinns under slavgörhållanden benämns konfliktmineraler. På så sätt kamoufleras att en del av vår elektronik produceras genom förtryck och slaveri.
4. Ett annat sätt är att skapa föreställningen om kulturer som stora lådor som skulle vara i konflikt med varandra. Att reducera konflikter till nationer, folk och stater kamouflerar koloniala strukturer, rasifiering och befrielsekamp. Konflikt blir då ett sätt att utmåla andra som lika varandra och därmed annorlunda vår kultur. Kultur ersätter ordet ras. Konflikt ersätter biologiska karaktärsskillnader.
5. Genom att i en grupp tysta kritik för att undvika konflikter kamoufleras makt. Kritik och ifrågasättande pekas ut som det som skapar konflikter. Ingripande i makt och härskartekniker anses skapa konflikter.
6. Att benämna mobbning som konflikt utpekar indirekt offret som delaktig i mobbningen.

Ersätta demokrati och konflikt med tystnadskultur

När konflikt framställts som negativt omvandlas demokrati till ett tomt ord. Begreppet demokrati fylls sedan med andra betydelser som säkerhet och trygghet, lycka och harmoni.

Inom liberala rörelser har det utvecklats olika ordningar som ska tränga undan och ersätta konflikter och därmed ersätta behovet av gemensamma överenskommelser (demokrati). Privat ägande av landområden innebär att ett område skyddas mot demokrati. När finanser, marknader, arbete och produktion privatiseras skyddas de mot demokrati och konflikter. Individualisering är ytterligare ett verktyg för att tränga undan konflikter.

Liberalism bejaktar dock i flera fall konflikter. Konkurrens ses som nödvändigt för att individer, samhällen och ekonomier ska växa och utvecklas. Opposition i riksdag och massmedia blir nödvändigt [för att stärka den borgerliga staten](#).

Dialektik som idealisering av konflikter

Utifrån Hegels och Marx dialektik har vänstern ibland idealiserat konflikter. Konflikter skulle med närmast nödvändighet leda till utveckling och befrielse. Demokrati och överenskommelse skulle i så fall kunna ses som hinder för den nödvändiga konflikten. Som ett batteri skulle konflikten producera en egen kraft. Tron på konflikten och motsättningen blir till mysticism.

Inom proteströrelser har tron på protest och nej-sägande gärna fått funktionen av fetischism. Kraft utvinns ur nej-et istället för att bygga befriande samhällen. Det är enklare och mer attraktivt att vara emot än att bygga och organisera befrielse. Protestens nej kamouflerar sin lydnad till ordningen.

Postdemokrati

På senare år svartmålas konflikter alltmer i press, politiska debatter och även i många folkrörelser. Det har blivit självklart att kalla krig för konflikter. Och det har blivit självklart att konflikter är negativt. De som i en gemenskap påtalar rasism och sexism

Boka kurs

[till er organisation.](#)

Hur bygger vi omsorgsfulla och befriande demokratier?

pekas ut som konfliktskapare.

Och hur organiserar vi dem
effektivare, jämlikare och mer
innovativa?

Det är möjligt att denna konflikträdsla är en del av övergången till postdemokrati. Demokratin används för att ersätta demokratin med andra ordningar.

När "demokrati" får betydelsen demokrati-är-överspelat skapas utrymme för andra maktordningar som ska göra oss trygga och säkra. "Demokrati" får legitimera gränser, säkerhet, fängelser och makt. Jämlikhet och demokrati ersätts med trygghet och säkerhet.

Demokrati kan dock göra motstånd. När demokrati gör motstånd drar den in oss i osäkerhet. Så länge vi inte är säkra på saker och ting behöver vi prata och samarbeta med varandra. Vi behöver varandra. Vi är sårbara och beroende av varandra. Att bejaka konflikt och demokrati är att leva i detta sårbara, osäkra beroende.

Per Herngren

2016 08 04, version 0.2.2

Referens

Colin Crouch, *Postdemokrati*, Göteborg: Daidalos, 2011, (original 2005).

Per Herngrens [texter om postdemokrati](#).

Kotterier hot mot folkrörelser

Under 1800 och 1900-talet byggde folkrörelserna upp demokratiska principer som med tiden fick definiera själva begreppet folkrörelse.

- "En person en röst" var en grundläggande princip. Principen vände sig mot att de som ansågs bidra mer till samhället fick fler röster.
- En annan var öppenhet och rättigheten att delta i föreningen oberoende av om man var populär eller inte, hade rätt åsikt eller inte, var obekvämt eller inte.

Dessa principer har institutionaliserats av staten. Exempelvis får en organisation inte registrera sig och kalla sig ideell förening om medlemmarna väljs in i föreningen. Alla som inte bryter mot stadgarna eller s k objektiva regler har rätt att ansluta sig och delta i en ideell förenings verksamhet. Dessa objektiva regler kan handla om ifall man betalt medlemsavgift, har rätt ålder, ej är ansluten till organisation som är motstridig. Fyller man kriterierna kan man inte uteslutas eller vägras inträde i föreningen.

Under senare år har det blivit mer accepterat i vissa rörelser att bryta med folkrörelseprinciperna.

- Deltagare i ex aktionsgrupper väljs ut av de gamla deltagarna. Skälet kan vara att man trivs att arbeta med just de man väljer in. "Det måste kännas rätt om jag ska jobba med någon."
- Medlemmar som inte tillhör innegänget (kotteriet) men ändå deltar i arbetet, förlorar ibland sin beslutanderätt. "Varför ska de som inte gjort något ha besluträtt?"

Dessa tendenser undergräver folkrörelseprinciperna och hotar folkrörelsetraditionen.

En del menar att folkrörelserna håller på att gå under för att ersättas med nya sociala rörelser som är informella och verkar i nätverk. Jag tror dock att folkrörelserna bidrar med något avgörande för demokrati och att de är värda att utvecklas och bli ännu mer demokratiska. Detta kommer innebära komplexa formella regler för mötestekniker och organisering som blir mycket mer avancerade än i dagens folkrörelser. Istället för att närma sig formerna för nya sociala rörelser bör folkrörelser fokusera på träning och innovativ utveckling av avancerade metoder för att motverka dominans och förtryck, öka möjligheten till omsorg och solidaritet.

Dagens stora hot mot folkrörelserna kommer kanske inte från kommersialismen eller nationalstaten utan från nya anti-folkrörelseströmmar bland aktivister.

Representation - Laclau & hegemoni

Den traditionella borgerliga bilden av det politiska är att det skulle försiggå inuti ett ramverk, närmare bestämt inom en social helhet som kallas Samhället. Samhället som helhet kan representeras av politiker, en klass eller en grupp. Handlingen att representera talar om att det finns en klyfta mellan handling och universalitet, mellan del och helhet. Helheten handlar inte själv. Klyftan upplösas inom marxismen genom att en universell klass avskaffar alienationen. Den kan därmed representera det hela samhället. En variant av denna världsbild skulle kunna vara att en organisation inom staten, exempelvis riksdagen, skulle representera helheten: nationen eller samhället.

Universell partikularism

En motsatt ståndpunkt har gjort sig alltmer gällande. Ingen grupp representerar det hela, alla är partikulära och begränsade. Det partikulära blir det hela. Detta får dock till följd att helheten representeras av den intellektuelle journalisten, forskaren eller kritikern. Denne ser hur alla andra grupper är kringskurna och avgränsade. Partikularismen skapar på så sätt en ny representation av det hela, av samhället, nationen eller det globala. Partikularismen kamouflerar dock detta genom det universella uttalandet att representation är omöjligt.

Ifall representation inte fanns skulle grupper och individer bli självtillräckliga. De skulle ha fullkomliga och nakna identiteter. Därmed skulle identifikation vara omöjligt. Att se sig som del av något annat, att känna igen sig i någon som är olik, är att börja representera.

Hegemoni - delen representerar helheten

Ernesto Laclau visar med hjälp av hegemoni på ett tredje synsätt. Hegemoni är den partikulära gruppens försök att representera det universella, det globala, det hela. Hegemoni kan inte härledas ur något ursprungligt eller ur det rationella. Då skulle ju helheten vara direkt representerad av arbetarklassen för Marx och av riksdagen hos nationalismen (nationen förstådd som Samhället).

Kopplingen mellan det hegemoniska handlandet och det politiska handlandet skapar en obestämbarhet, vilket jag tolkar som att man måste bestämma sig, göra val. Jag skulle hellre översätta obestämbarhet med avgjordhet. Det finns ingen rationalitet – kalkyl eller analys – som avgör.

Politik blir hos Laclau därmed möjliga ingripanden i en obestämd terräng. Med möjlig menas här icke-logiskt-nödvändigt. Det finns ingen konsekvenskalkyl eller helhetsförståelse som kan ersätta våra politiska val, alltså våra ingripanden och motståndshandlingar. Politik innebär alltid hegemonisk intervention. Om hans resonemang stämmer kan hegemoni aldrig uppnås för då skulle vi få en totalitet som avskaffade möjligheten till hegemoni.

Performativ hegemoni

Jag tolkar det så att hegemoni istället för att förstås som samhällstillstånd måste förstås som performativ. Hegemonin uppnås i det hegemoniska handlandet. Performativ är direkt aktion i kontrast till indirekta handlingar som hoppas uppnå något annat. Hegemoni skapar en direkt representation av helhet i sitt handlande. Sådana representationer konkurrerar med varandra. Några kan leda maktkampen men ingen kan vinna – inte för ett ögonblick – för då skulle nya hegemoniska handlingar inte kunna utföras. Varje hegemoni leder till dekonstruktion, alltså sprickor och sättningar som öppnar upp nya möjligheter. På ett fruktbart sätt kopplar Laclau Gramscis hegemoni med Derridas dekonstruktion.

Våra samhällen är inte självtillräckliga, eller ens förenliga med sig själva. Det finns en ursprunglig brist, saker som inte kan avgöras. Detta gör det möjligt att tänka sig subjekt (motståndsgrupper och organisationer) som kan göra val. Ett val kan inte vara ett resultat av en kalkyl, lika lite som resultatet av två plus två är ett val. Våra val att göra motstånd blir val just genom att saken inte redan är

avgjord av någon samhällelig eller universell struktur.

Att göra motstånd, att vara politisk, är alltså att gå utöver samhällsstrukturen. Det är denna brist, och de konflikter som uppstår när grupper hegemoniskt försöker fylla bristen, som gör samhällenas politiska väsen synligt. Utan olydnad kan samhälle och det politiska inte bli synligt. I totalt lydiga organisationer görs politiken omöjlig.

Brist och ofullkomlighet

Bristen snarare än helheten, fullheten är essensen för alla samhällen. Enligt Laclau är världen "trots allt vildare och mer oförutsägbar än våra rättänkande marxisters ritningar" (s 153). Vårt handlande öppnar upp möjligheter.

Ifall enbart möjligheter betonades - utan att representera gemenskapen - då skulle världen bli fragmentarisk och förskingrad. Individer skulle definiera sin egen identitet och därmed bli självtilräckliga och fullkomliga helheter (s 149). Det går alltså, enligt Laclau, inte att tala om delar ifall man inte hänvisar till en större helhet, för då blir delen en totalitet.

Den totala negationen mot helhet förutsätter och återskapar den mystiska helhet den negerar. Det totala avfärdandet av samhälle, helhet eller rationalitet lämnar makt och det hegemoniska handlandet i fred. Det omöjliggör motstånd.

Representation som materialiserande

Representation är handlingen att ersätta det som representeras, enligt Laclau. Det som representerar förkroppsligar det som representeras (s 160). På så sätt skapas ett tillägg. Den representerade utvidgas utan att bli totalt. Laclau säger att vi får multipla jag. Nietzsche skulle möjligen säga multipla själar. Som grupper eller individer blir vi aldrig totala. Vi blir aldrig ett (med oss själva). Det går inte att totalt representera sig själv. Därmed blir vi alla hybrider. Vi blir till även genom något annat än oss själva. Alla samhällen är hybridiska, kulturer uppstår genom andra kulturer (Homi Bhabhas hybriditet refereras på s 164).

Demokrati är inte ett samhälle som är fullständigt rationellt där det bästa dominerar. [Demokrati](#) lever i de samhällen där inget är absolut vunnet, där det alltid finns en möjlighet till olydnad och ifrågasättande, till kamp och konflikt.

Total lydnad och total olydnad

Det innebär att en fullständigt snäll eller god [organisation](#) där makten helt har avlägsnats också har avskaffat våra möjligheter att välja, att vara politiska, att vara subjekt. Den hegemoniska kampen, det politiska, ersätts med det fullkomliga.

Någon form av lydnad, alltså makt, är nödvändigt för frigörelse. De organisationer som är totalt olydiga blir lika farliga som de totalt lydiga. Vi tvingas därmed hela tiden välja vilka organisationer (samhällen) som representerar världen mest solidariskt och mest adekvat.

Det krävs ingripanden (hegemoniska interventioner) mot de organisationer som är ohållbara och orättvisa. Men inte som en ren protest utan som ett samtidigt skapande av ett mer rättvist samhälle. Det innebär att lydnad och olydnad, hävdande och kritik, alltid är nödvändiga i det politiska handlandet. Att tillfälligt utesluta det ena eller andra totaliserar och utesluter möjligheten till demokrati.

Per Herngren

2007-12-07, version 0.1.3

Referens

Ernesto Laclau, Makt och representation, *Kairos*, s 141-168, övers. Staffan Lundgren från Power and representation, *Emancipation*, London: 1996.

Digitalisering, demokrati och engagemang

Medlemskap i folkrörelser börjar ersättas med reklamalgoritmer. [Algoritmer](#) på facebook, instagram och twitter omvandlar människors kontakter, engagemang och åsikter till något

som kan generera vinst. Offentligt internet ersätts med inloggning på privata företags intranet. Genom att vi loggar in på facebook och engagerar oss i olika frågor på ett intranet privatiserar engagemanget. Algoritmerna ökar dessutom hastigheten på vårt engagemang och våra politiska relationer. Långsiktigt organiserande av politisk förändring ersätts med [samtidsslaveri](#).

Idag blev jag intervjuad om delaktighet och digitalisering utifrån att jag arbetar med civil olydnad. Intervjun var för en utredning som regeringen gör. Här är en förkortad version av mina svar. Är min analys rimlig?

Utredare: Hur fungerar digitaliseringen när det gäller delaktighet.

Per: Internet har skapat nya offentligheter som vi som arbetar med civil olydnad blivit en del av. Men på senare år har det blivit en förskjutning av digital aktivism från offentligt internet till privat intranet som Facebook. Jag uppfattar tre trender som skapar demokratiska problem.

1. **Reklamalgoritmer** bestämmer vem som får inbjudningar. Medlemskap i en motståndsgrupp eller folkrörelse gav medlemmen demokratiska rättigheter i organisationen. Både mejlinglistor och medlemstidningar gav varje medlem rätt att få inbjudningar till möten och information om beslut. När det gäller inbjudningar till möten och aktioner har det blivit en förskjutning från mejlinglistor till utskick på twitter och facebook. Rätten att som medlem i demokratisk organisation ha tillgång till organisationens möten, arrangemang och byråkrati ersätts med reklamalgoritmer. Ifall du skickar ut en inbjudan på twitter och facebook bestämmer företagens algoritmer vem som får din inbjudan.

2. **Intranet istället för internet.** Aktivism utfördes tidigare i en offentlighet på torg, i föreningslokaler, på gator, ute på internet och webben. Idag utförs aktivism alltmer inne på privata företags intranet där du måste logga in, exempelvis facebook. Vi får en förskjutning från offentlig politisk aktivism till aktivism i privata rum.

3. **Samtidsslaveri.** Långsiktigt organiserande av politisk förändring ersätts alltmer av [samtidsslaveri](#). Aktivister som inte vill ramla ur den politiska gemenskapen i sociala medier dras med av det som för tillfället görs till nyheter av tidningar eller via delningar på facebook och twitter. Aktivism som långsiktigt, historiskt och politiskt organiserande trängs undan av ett

antihistoriskt flöde av nyheter, delningar och gilla-tryckningar. Engagemang ersätts med strömmar av nyheter och vad som för tillfället är inne.

Skriv gärna kommentar ifall ni ser andra trender med digitaliseringen, både kreativa och förödande.

Per Herngren

2013 05 14, version 0.1.2

Deliberativ demokrati

Texter om ickevåld, konflikthantering, samhällsförändring, civil olydnad och plogbillsrörelsen